

Григорій Матвійович Сивокін народився 9 серпня 1931 р. Закінчив Харківський університет (1955). Доктор філологічних наук, член-коресподент НАН України (з 2000), член Національної спілки письменників України, заслужений діяч науки і техніки України (з 1997). Головний науковий співробітник Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка. 1994 – 2002 – завідувач відділу теорії літератури. Автор понад 300 наукових і літературно-критичних публікацій, зокрема книжок “Давні українські поетики” (1960, 2001), “Друге прочитання” (1972), “Визначеність таланту” (1978), “Одвічний діалог. Українська література та її читач від давнини до сьогодні” (1984), “Від аналізу до прогнозу” (1990), “У вимірах сприймання. Теоретичні проблеми художньої літератури, її історії та функцій” (2006).

Григорій Сивокін

МОЇ ПОСТУНІВЕРСИТЕТИ

Маю на увазі час, коли як аспірант-заочник Харківського університету цілком випадково зазнавознався зі світилами академічної науки (увага!) О.І.Білецьким та М.К.Гудзієм, котрі, уже не знаю з якого приводу, завітали до Харкова. Моя незабутня керівниця Анастасія Максимівна Ніженець винайшла тоді привід показати їм, неперевершеним авторитетам, молодого “камікадзе”, що взявся до теми з давньої української літератури та ще й латиномовних поетик, колись читаних у Києво-Могилянській академії. Мені вони, академіки, дозволили надійти в готель, де займали великий двокімнатний номер. Прийшов. Питають: то вирішили писати про поетики? Що? Володієте латиною? Ні, кажу, але мав “п’ятірки” на перших курсах, бо так уже ловко викладав нам її кадр старої закваски пан Рождественський. Тоді, щоправда, “пан” іще не вживали.

Переглянулись. Усміхнулись.

І почалося. Разів зо два писав до Києва, питав в Олександра Івановича поради щодо плану дисертації, і він одного разу написав у добродушному тоні: скільки можна вагатися, як наче лицареві на роздоріжжі. Писати треба!

А потім був захист. Це – 1961 рік. Я – вже киянин. Автор книжечки “Давні українські поетики” (Харків, 1960). І хто ж перший опонент? Микола Каленикович Гудзій! “У мене, – закінчив свій виступ академік АН УРСР, – не виникає ніяких сумнень, що дисертація Г.М.Сивоконя, посвяченна изучению школьных украинских поэтик XVII в., удовлетворяет требованиям для получения ученой степени кандидата филологических наук и что автор диссертации вполне заслужил присвоения ему этой степени”.

Головував на захисті академік О.І.Білецький і в заключному слові, узявши двома пальцями мою книжечку (а тоді ще рідкістю було, що такі публікації лежали під кандидатською роботою) і демонструючи її аудиторії, казав приблизно так: “Отут зауважували, що маємо ґрунтовне дослідження давніх українських поетик, однак ця тема, цей матеріал такий, що однією працею їх не вичерпаєш. Ох, не вичерпаєш...” Моя маленька книжечка в зелененьких паперових палітурках тріпотіла в руці академіка, як спіймана пташка.

Що ж до М.К.Гудзія, то свій відгук на мою роботу він, щоправда, не без посередництва тодішнього вченого секретаря Інституту Б.А.Деркача, надрукував як рецензію на книжку “Давні українські поетики” в журналі “Советская Украина” (1961, № 7), а менш ніж за місяць як голова експертної комісії ВАК СРСР надіслав мені ґречну листівку про те, що робота схвалена.

Так укладалися мої постуніверситети, аж до того, що на захисті кандидатської був присутній заступник О.І.Білецького, голови ради із захисту дисертацій і

директора Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка, тоді ще член-коресподент АН УРСР М.З.Шамота і, мабуть, запам'ятав мене. Бо 2 січня 1962 р. рано-вранці я, на подив колег із відділу теорії літератури, сидів уже в чині молодшого наукового співробітника. На подив, бо так рано наукою тоді, утім, як і тепер, займатися не випадало, не личило чи що б то.

ШАМОТА МИКОЛА ЗАХАРОВИЧ

(17.12.1916–4.01.1984) – літературознавець, чл.-кор. АН УРСР (1958), академік (1967). У 1966-1971 роках – академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства АН України. Народився в Полтаві, 1939 р. закінчив Ніжинський педінститут і працював учителем, воював, партійний працівник. У 1953 р. закінчив Академію суспільних наук при ЦК КПРС. 1948-1950 рр. працював головним редактором “Літературної газети”, у 1955-1956 рр. – заст. гол. ред. “Літературной газеты”.

У 1957-1978 рр. – завідувач відділу теорії літератури Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка АН України, заступник директора, у 1961-1978 рр. – директор Інституту. Видавав книжки українською та російською мовами в Києві й Москві, присвячені проблемам соціалістичного реалізму, партійності літератури, марксистко-ленінській естетиці: “Ідейність і майстерність” (1953), “О художественности” (1954) (перевидана 1957 р. українською мовою “Про художність”), “Випадки з практики” (1957), “Проблемы народности в литературе социалистического реализма” (1961), “Література і життя народу” (1963), “За велінням історії (про свободу і партійність художньої творчості)” (1965), “О свободе творчества” (1973), “Гуманізм і соціалістичний реалізм” (1976). На початку 1970-х рр. входив до редколегії Шевченківської енциклопедії.

Був обраний членом ЦК КПУ та депутатом ВР СРСР. Очолював Комітет по Державних преміях ім. Т.Г.Шевченка і в 1978 р. нагороджений цією премією за монографію “Гуманізм і соціалістичний реалізм”, 1974 р. відкриває список лауреатів Республіканської премії ім. О.І.Білецького. Мав нагороди.

У літературознавстві тих далеких років дозволялося писати лише про певну групу українських письменників, безперечно, багатьох визначних, але говорити про наукову об'єктивність не можна, тому що на імена багатьох інших, не менш видатних письменників існувала заборона на довгі роки.

М.З.Шамота був людиною свого часу і обставин. Яким же він був як людина, керівник, учений, громадянин, колега? Які його роль і значення в історії Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, українського літературознавства, у долях окремих людей? Звернімося до спогадів його сучасників*:

Віталій Дончик

[...] Відлига, як відомо, була дуже нетривалою, і керівництво Інституту (1961 р. помер О.Білецький, директором став М.Шамота, колишній партійний працівник, обдарований, із власним стилем, літературознавець, визначальною рисою якого, однак, було не це, а його ортодоксальне комуністичне світобачення, що заступало

* *Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, 1926-2001: Сторінки історії*, 75/Відп. ред. та упоряд. О.В.Мишанич. – К.: Наук. думка, 2003. – С. 315, 319, 320, 321, 323, 343, 498, 505, 506, 507, 514, 545, 546.